

BAUDŽIAMOJO PROCESO YPATUMAI NEPILNAMEČIŲ BAUDŽIAMOSIOSE BYLOSE (2001)

Tyrėjų grupė: M. Girdauskas, G. Sakalauskas

Tyrimas buvo atliktas siekiant parengti mokslines metodines rekomendacijas dėl nepilnamečių teisių ir interesų užtikrinimo baudžiamajame procese. Tyrime analizuojami su nepilnamečių justicijos klausimais susiję tarptautiniai, regioniniai bei nacionaliniai teisės aktai, jų projektai ir komentarai, tarptautinių organizacijų (Jungtinių Tautų Organizacijos, Europos Tarybos) dokumentai, Europos žmogaus teisių teismo sprendimai bei mokslinė literatūra.

Remiantis tyrimo išvadomis, formuluojami baudžiamąjo proceso nepilnamečių bylose principai. Baudžiamasis procesas nepilnamečių baudžiamosiose bylose turi vykti nepažeidžiant įtariamo ar kaltinamo nepilnamečio orumo ir reikšmingumo, užtikrinant jo psichinę ir fizinę sveikatą. Kiekviena reakcija į tariamą ar pripažintą nepilnamečių pažeidimą turi būti proporcinga jo amžiui ir asmenybei, jo subrendimui, intelektualinėms ir emocinėms savybėms bei tariamam ar nustatytam nusikaltimui, procesu turi būti siekiama padėti nepilnamečiui reintegruoti ir atlikti naudingą vaidmenį visuomenėje. Turi būti užtikrinamas kiekvieno baudžiamajame procese dalyvaujančio vaiko gebėjimas suprasti vykstantį procesą ir jame dalyvauti, teisė laisvai išreikšti savo požiūrį dėl visų su juo susijusių klausimų.

Tyrime taip pat formuluojami pasiūlymai baudžiamąjo proceso ir kituose su juo susijusiuose įstatymuose nustatyti specializuotas procedūras ir institucijas baudžiamosioms byloms, susijusioms su nepilnamečiais. Didelė svarba pripažįstama diversijos ir mediacijos įdiegimui prokuratūros lygyje, susiejant su šių procedūrų taikymu Vaikų gynimo tarybas ar kitas atitinkamas tarnybas. Bylos, kuriose kaltinami nepilnamečiai, turi būti tiriamos ir nagrinėjamos nedelsiant, joms teiktina pirmenybė bylų, kuriose kaltinami tik pilnamečiai, atžvilgiu. Ypatinga svarba pripažįstama vaiko neatskyrimo nuo šeimos principui. Kiek tik tai įmanoma, turi būti vengiama nepilnamečių sulaikymo. Nepilnamečiams kardomasis kalinimas turi būti netaikomas, nebent išskirtinėse bylose dėl labai sunkių ar sunkių nusikaltimų, inkriminuojamų vyresniems nepilnamečiams. Sprendimas skirti kardomąjį kalinimą turi būti priimamas tik po konsultacijos su atitinkama socialinių reikalų tarnyba dėl alternatyvių pasiūlymų. Taip pat daroma išvada, kad itin svarbu užtikrinti įtariamo ar kaltinamo nepilnamečio privatumo apsaugą. Turi būti draudžiama paviešinti bet kokią informaciją, leidžiančią identifikuoti nepilnamečių pažeidėją. Teismai, susiję su nepilnamečiais, gali būti uždari nuo visuomenės ir žiniasklaidos, siekiant užtikrinti kaltinamų nepilnamečių interesus: apsaugoti nepilnamečių privatumą bei gebėjimą suprasti ir dalyvauti procese. Šiuo tikslu taip pat gali būti taikoma teismo posėdžio lankytojų atranka. Pastaraisiais atvejais, siekiant patenkinti bendrąjį interesą į viešą teisingumo įgyvendinimą, gali būti daromi teismo pranešimai visuomenei.

Tyrimo rezultatai buvo panaudoti rengiant Lietuvos Respublikos baudžiamąjo proceso kodekso projektą.

© Teisės institutas, 2001